

worden gedeseantiseerd. Wilsons werk is, naast de politieke inhoud, óók een theater over theater, een beeldend theater over beeldend theater. In *Doctor Faustus* kwam ook een marionet voor die gewoon aan de draden bleef hangen en niet gemanipuleerd werd. Het kan een verwijzing zijn naar de manier van spelen, maar je kunt het ook opvatten als een knipsoog naar het verhaal over Goethe, die de figuur van Faust in zijn jeugd door de poppenkast leerde kennen, en daarover later zijn opus magnum schreef.

Ook het werk van Brook maakt gebruik van het element pop, en dan vooral poppen uit andere culturen. Het bekendste voorbeeld in die zin is *La Conférence des oiseaux* uit 1979. In zijn theaterlaboratorium is het theater maken een research van de lege ruimte. Theater als middel én als doel. In Vlaanderen was het vooral Tone Brulin die op een gelijkaardige manier met objecten werkte, maar zijn werk is hier toch meer in de rand van het theatergebeuren blijven steken.

De pop centraal

Het derde grote terrein zou ik het theater willen noemen dat vertrekt vanuit de pop. Dit kan dus puur poppentheater zijn, in of buiten de kast, of het kan een mengvorm zijn van poppentheater en acteren, het kan gaan om het zgn. objectentheater of om het zgn. beeldend theater. In alle gevallen gaat het om een vorm van theater waarbij het gemanipuleerde object een zeer centrale plaats inneemt. De waaier is breed: van Feike Boschma tot Philippe Genty, van Rieks Swarte tot Stuffed Puppet Theatre; en ook Theater Taptoe en Speeltheater (Nederland) laten zich vanuit dit perspectief bekijken.

Philippe Genty (Frankrijk) is begonnen als poppenkastspeler, maar zijn voorstellingen zijn in de afgelopen 30 jaar uitgegroeid tot ingenieuze voorstellingen met objecten en acteurs. Hij wil droombeelden visueel maken, dromen waarin de zwaartekracht wordt opgeheven (waar hebben we dat nog gehoord) en de toeschouwer in een creatieve stroom wordt meegevoerd. Dromen, het gebied tussen slapen en waken, psychoanalytisch tussen dood en leven. De stem van Craig Galnt na in deze imaginaire beelden. Ook bij Genty is er een vermenging van disciplines. Zijn voorstellingen stonden in New York b.v. op een dansfestival.

Feike Boschma roept met doekjes en lapjes heel intimistisch een magie op. Ook Henk Boerwinkel streeft met zijn Figurentheater Triangel een veeleisende spel- en vormtechnische perfectie na. Fred Delfgauw van Studio Peer en Neville Tranter

van het Stuffed Puppet Theatre combineren poppenspel en acteren: zij maken theater met poppen, en breiden met hun voorstellingen hun publieksgroep steeds uit. Vooral Stuffed Puppet Theatre scoort hoog in het buitenland, met name Duitsland, waar het Figurentheater hoger staat aangeschreven dan hier. Bij de zgn. speelgoedvoorstellingen en de andere theaterproducties van Rieks Swarte (Nederland) speelt de zichtbare manipulatie van objecten en de theatermachinerie een grote rol en in zijn theater spelen de acteurs personages en spelen ze dat ze spelen. Zijn *Frankenstein* werd verleden jaar geselecteerd voor het Theaterfestival, en onlangs werd zijn bewerking van *De gebroeders Leeuwenhart* bij Huis aan de Amstel zeer lovend onthaald.

We mogen stellen dat bij de (poppen)theaters in het buitenland heel wat (poppen)speltechnieken uit andere culturen gebruikt worden, zoals de techniek van het zwarte theater uit Oost-Europa, de Bunraku-techniek uit Japan, de reuzepoppentoestanden van Bread and Puppet uit Amerika. Bij de theaters die als gecanoniseerd en goed in de markt liggend beschouwd kunnen worden, is er in sterke mate sprake van een theatermaken over theater. Bij deze theaters ligt er veel nadruk op de magie, die door de manipulatie van objecten op vele manieren opgewekt kan worden, en op de animistische functie van theater.

Het poppenfestival van Dommelhof-Neerpelt

Het poppenfestival zoekt op dit moment bewust het interdisciplinaire karakter van poppentheatervoorstellingen op. De programmatoren Suzie Gielkens van Dommelhof en Marina Coster (verbonden aan de Blauwe Zaal van de Stadsschouwburg Utrecht, medeprogrammator van het Utrechtse festival 'Ontpoppen en verbeelding' en van het poppenfestival in Arnhem) zijn in hun prospecties op één specifieke confrontatie uitgekomen, n.l. die tussen object en muziek. Het programma dat zij samengesteld hebben voor het festival van 1993, varieert van klassiek barokconcert over eigentijdse percussievoorstelling tot experimentele muziek uit mechanisch aangedreven toestellen en objecten. Er zit een echte klassieke, traditioneel gebrachte opera in met stangpoppen. De expressie die de poppen niet in hun gezicht kunnen leggen, leggen de zangers in het hunne. Ook de tentoonstellingen staan in het teken van het object in bewegende confrontatie met geluid. Een tentoonstelling als concert, en ook een concert als tentoonstelling. Zo is er een

Fransman, een strandjutter die met zijn gejutte voorwerpen muziekinstrumenten maakt. Er is iemand die met machientjes traditionele instrumenten uit Indonesië en Zuid-Amerika muziek laat maken. Door een druk op de knop verandert de toeschouwer de expositie in een concert. Heel bijzonder belooft Sharmanka te worden, een soort rariteitenkabinet uit Sint-Petersburg. Het zijn grote en kleine objecten en honderden poppetjes in een griezelige, Jeroen Boschachtige stijl, die elektrisch geanimeerd worden. Er zitten allerlei klokken spelen, muziekdozen en instrumenten uit het verleden in verwerkt.

Ondanks het feit dat een poppenfestival als dat van Neerpelt het poppentheater in zijn algemeenheid wil stimuleren, constateert programmator Suzy Gielkens toch een zekere achterstand. Het blijft inderdaad verwonderlijk, hoe ondanks (of juist dankzij) de rijke volkse traditie van het poppenspel, hier zo weinig van dat theater naar het centrum doordringt. Het Vlaamse danstheater zorgt voor navolgers in het buitenland en scoort daar heel hoog. Het Vlaamse poppentheater weigert als het ware onder de indruk van de voorbeelden uit het buitenland te zijn, laat staan er iets mee te doen. Ook het prestige dat het poppentheater in de omringende landen kent, zorgt niet voor interferentie in Vlaanderen, hoewel er publiek voor is: Jozef van den Berg trok volle zalen, en ook Stuffed Puppet Theatre en Rieks Swarte hebben hier veel succes. Het poppenfestival van Dommelhof is internationaal vermaard. De laatste edities heeft Dommelhof de interdisciplinaire beweging, die zich al manifesteerde in het gewone theater en in de dans, ook in het poppentheater willen lanceren. Grensverlegging en bestuiving vanuit andere disciplines waren drie jaar geleden al de krachtlijnen van het festival, maar dringen in Vlaanderen niet ruim door. In het Vlaamse theaterlandschap zijn dan wel grenzen verlegd, in het nieuwe decreet is zelfs het figurentheater onder de noemer theater te vinden, maar blijkbaar staan anno 1993 de internationale, culturele en artistieke grenzen voor het Vlaamse poppentheater nog niet open genoeg om de poppenkast er over heen te sleuren.

Tuur Devens